

ספר חנוך

מאוחד ומבואר על-פי ספרי התנ"ך
ומגילות גנוך בית המקדש

גודר
פרץ

לימודי תנ"ך ומגילות המקדש
www.goder-peretz.com

ספר תנוד

בן ירד בן מהללאל בן קינן
בן אנוש בן נשת בן אדם

גדר
פרק

© כל הזכויות שמורות לגדר פרק. אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך אחרת כל חלק שהוא מהחומר בספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב goder.peretz7@gmail.com

הקדמה

במאות השנים הרבות מאז הוצא ספר חנוך מכתבי ישראל, היה נצור ביד נוצרים. חנוך א' הובא מן הכנסייה האתיופית העתיקה במאה ה-18 על ידי הכומר ג'יימס ברוס, ותורגם על ידי אוגוסט דילמן, תאולוג נוצרי. הארכיבישוף ריצ'רד לורנס והכומר ר.ה.צ'ארלס אף הם חקרוהו ותרגמוהו, וכשנתגלה בין אסופת־ענק של מגילות תנ"ך ומקדש במדבר יהודה, נשלחו הכמרים ג'וזף מיליק ורולנד דה־וו לחקרו. כולם תמימי דעים: זהו כתב קודש קדום ששפת המקור שלו היא עברית, עם מקטעים רבים בעלי רצף סיפורי משובש. גם חנוך ב' נשמר בין כתבי הכנסייה הסלאבית, והובא ותורגם באותה תקופה על ידי אותם מתרגמים.

אלה השליחים, שפתם אינה שפתנו ואלוהיהם אינו אלוהינו. כאשר ספר חנוך א' התגלה בגנזך בית המקדש יחד עם מאות מגילות תנ"ך, סדרי מקדש, מגילות מועדים, צוואות ומכתבים, נדרשנו לחקירה המבטלת את ההנחה שנכתב בימי בית שני ושאינו כתב קודש, ופנינו ללמוד ולחקור אותו בדרך הנאמנה לדבר אלוהי ישראל. אכן, מי שנאמן לכתוב בתנ"ך ולא הטהו יצר לבו ממסילת היושר, יראה שהספר טהור בכל ענייניו: עלילתו תואמת את עדות התורה, מצוותיו טהורות וזהות למצוות התורה, נבואותיו זהות לנבואות נביאינו, ולוח השנה בן 364 ימים המובא בו, הוא הלוח ששמרו כהנינו. באותו האופן בדקנו את ספר חנוך ב', אשר התגלה להיות כתב אמת אף הוא.

בחרנו בתרגום אברהם כהנא הקרוב ללשון הקודש כבסיס לנוסחנו, ונעזרנו במגילות ספר חנוך שלא היו זמינות למתרגמי העבר. מחנוך א' הסרנו כפילויות, החזרנו קטעים למקומם המקורי, ושילבנו את פרקי חנוך ב' תוך שמירה קפדנית על הרצף הסיפורי ועל קולו הייחודי של חנוך. ידע נא הקורא שנוסחנו שונה מנוסח התרגום המוכר, ויראה כיצד משפטי הספר המאוחד ומחקריו הולכים בדרך אחד עם חוקות השכל הישר הנטוע בכולנו, ודעת לנפשו ינעם.

אמנם קריאת הנוסח המאוחד תועיל להבנת החלק המחקרי, אך ניתן גם לקרוא את ספר חנוך א' וספר חנוך ב' בנפרד זה מזה, בעזרת הסימונים שנתנו לצורך כך בספר.

לוח תוכן

חלק א' - ספר חנוך המאוחד והמבואר

חלק ב' - מחקרי ספר חנוך

פרק 1 - ספר חנוך א'

א. ספר חנוך מחבש

ב. חנוך א' ושייכותו לתנ"ך

ג. המפתח להבנת מצוות התורה

ד. חנוך א' וספר היובלים בגנזך בית המקדש

ה. ספר חנוך ומגילת הענקים

פרק 2 - ספר חנוך ב'

א. מקטעים מחנוך א' בתוך חנוך ב'

ב. חנוך ב' בתנ"ך: מצוות, חכמה ונבואה

ג. שבעת הרקיעים

ד. חשד לתוספת זרה

פרק 3 - הנוסח המאוחד

א. חנוך א' וחנוך ב' משלימים זה את זה

ב. אזכורי חנוך בספר היובלים

ג. אזכורי חנוך בצוואות השבטים

ד. ספרי חנוך בספרות ההלכה

ה. חנוך ג' בספר הישר

חלק ג' - לוח השנה המקראי

1. לוח השנה בחנוך א'

2. לוח השנה בחנוך ב'

3. השוואת לוח חנוך, היובלים והמגילות

4. לוח שנתי למקראי קודש ומועדים

5. איפוס שנת השמש ליום השוויון

חלק ד' - מגילות חנוך ממדבר יהודה

ספר 1 | מעשה העירים

וַיֵּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה
וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:

[חנוך א'] ויהי בימים ההם, וירדו בני האלהים העירים ממרומי השמים ויאחדו זרעיהם עם בני האדם. ויהי כי רבו בני האדם בימים ההם ובנות יפות ונאות יולדו להם, ויראו אותן העירים בני השמים ויחמדו אותן. וידברו איש אל רעהו לכה נבחרה לנו נשים מבנות האדם ונולידה לנו בנים. ויאמר אליהם עזאזל והוא הגדול יראתי פן תמאנו לעשות את הדבר הזה והייתי אני לבדי נושא העוון הגדול. ויענוהו כולם ויאמרו הישבע נשבע כולנו והתקשרנו בחרם בינותנו לבלתי סור מן העצה הזאת ובה נעשה את המעשה הזה. אז נשבעו כולם יחד ויתקשרו ביניהם בחרם ויהיו כולם מאתים מלאך. וירדו בימי ירד[1] על ראש הר חרונים ויקראו להר חרמון כי בו נשבעו והחרימו ביניהם[2]. ויקחו להם הם וכל האחרים עמהם נשים ויבחרו להם איש אחת אחת ויחלו לבוא אליהן. וידבקו בהן וילמדון קסמים וכשפים ויורון לכרות שורשים וצמחים. והן הרו ותלדנה גיבורים גדולים שלושת אלפי אמה גבהם אשר אכלו את כל יגיע בני האדם[3].

[1]. כבתנ"ך גם בחנוך וגם בספר היובלים השמות מתפרשים: "ויקרא את שמו ירד, כי בימיו ירדו על הארץ מלאכי ה' בני האלהים אשר עירים ושומרים יקראו ללמד את בני האדם עשות משפט וצדק בארץ." (יובלים ד)

[2]. חרונים הוא שמו המקורי של הר חרמון על פי תרגום סנקלוס, וניתן לו השם חרמון בעקבות החרם.

[3]. גדלם של הנפילים במגילות מאוחרות: "בלכתם בשרירות לבם נפלו עירי השמים אשר לא שמרו מצות אל ובזימה נאחזו הם ובניהם אשר כרום ארזים גבהם וכהרים גויותיהם. כי נפלו כל בשר אשר היה בחרבה ויגועו ויהיו כלא היו בעשותם את רצונם ולא שמרו את מצות עושיהם עד אשר חרה אפו בם. בה תעו בני נח ומשפחותיהם ובה הם נכרתים". (ברית דמשק).

וכאשר לא יכלו עוד בני האדם לכלכלם ויהפכו הגיבורים נגדם ויאכלו את בני האדם. ויחלו לחטוא בעוף ובחיה ובשרץ ובדגה ויחלו לאכול איש את בשר רעהו ולשתות את דמו, אז קוננה הארץ על בני החמס[4]. סתואל ארבעה עשר שמשאל חמישה עשר סהריאל ששה עשר. תמיאל שבעה עשר טוראל שמונה עשר יומיאל תשע עשר יהדיאל העשרים. ואלה ראשי מלאכיהם ושמותיהם מהם שרי מאה ומהם שרי חמישים ומהם שרי עשרה. שם הראשון יקון הוא אשר התעה את כל בני האלהים ויורידם על הארץ ויתעם בבנות האדם. והשני היה שמו עזביאל והוא יעץ לבני המלאכים עצה רעה ויתעם עד טמאם את בשרם בבנות האדם. והשלישי היה שמו עדריאל הוא אשר הראה לבני האדם את חבלי המות את השריון ואת המגן ואת חרב המלחמה ואת כל כלי המות. ומידו יצאו אלה על בני האדם יושבי הארץ למן היום ההוא ועד עולם והוא שהתעה את חווה.

[4]. "ויולידו בנים את הנפילים ולא דמו כולם זה לזה, ויאכלו איש את אחיו ויהרג ירבח את נפיל ונפיל הרג את אחיו, ואחיו הרג בני אדם ובני אדם איש את רעהו וכלם התמכרו לעשות חמס ולשפך דם רב. ותמלא הארץ חמס, ואחרי כל אלה החיה והבהמה והעוף והרמש והשרץ על האדמה הלכו בדרכיהם וישפך דם רב על הארץ, וכל מחשבת האדם וחפצו הבל ורע. וימח ה' את הכל מעל פני האדמה בעבור רוע מעשיהם ובעבור הדם אשר נשפך בתוך הארץ." (יובלים ז). בתרגום גאורגיוס סינקלוס לספר חנוך מהמאה ה-7 (בתרגום ויליאם ויסטון 1727) מוזכרים שלושה מיני נפילים: In the 1170th year of the world, took to themselves wives, and began to defile themselves with them, until the Flood: and they bear to them three sorts, as their posterity. The first were the great Giants, the Giants begat the Naphilim, and the Eliudim were born to the Naphilim.

והרביעי היה שמו פונמואה הוא הורה לבני האדם את המר ואת המתוק ואת כל מסתרי חכמתם, והוא לימד את האדם לכתוב בדיו עפצים ובנייר ובזה חטאו רבים עד היום הזה ועד העולם[5]. כי בני האדם לא נבראו לחזק את אמונתם בעט ובדיו עפצים כי לא נברא האדם בדרך אחרת מן המלאכים, כי אם להיות טהורים וצדיקים והמוות המכלה כל לא יגיע אליהם ורק בדעתם יאבדו. והחמישי שמו היה כשדיאל הוא אשר הראה לבני האדם כל מכות השדים והרוחות הרעות ומכות העובר בבטן אשר יפול ומכות הנפש נשיכות פתן וקטב ישוד צהרים[6] ואת בן הנחש הנקרא טבעת. עזאזל הראם את אשר יבוא אחריהם[7] ויודיעם את מחצבות האדמה ומלאכת מחשבתן וצמידים ועדיים, ויראם מעשה הפוך וכל האבנים היקרות ליפות את גבות העינים וכל צבעי רקמתיים. שמחזאי לימד כשפים ולחשים וכרות שורשים וארמרוס התר כשפים. ברקיאל חזות בכוכבים כוכביאל מערכת הכוכבים ותמיאל ראות בכוכבים וסהריאל תקופת הירח. ותהי רשעה רבה ויעשו זימה ויתעו וישחיתו את כל דרכיהם.

לפני הדברים האלה נעלם חנוך ואיש מבני האדם לא ידע איפה נעלם ואיו ומה היה לו. ובימים ההם קיבל חנוך ספרי קנאה וזעם וספרי רוגז וטרוד, ואלו מעשיו עם העירים וימיו עם הקדושים[8].

[5]. אֶכֶן הִנֵּה לְשֹׁקֵר עֲשָׂה עֵט שֹׁקֵר סִפְרִים: (ירמיהו ח, ח)

[6]. קטב הוא אחד ממשלחות ענישת הרשעים: מְדַבֵּר בְּאֶפֶל יְהִלֵּךְ מְקַטֵּב יִשׁוּד צָהָרִים: (תהלות צא, ו) מְזִי רָעַב וּלְחָמִי רָשָׁף וְקַטֵּב מְרִירִי וְשֹׁן בְּהִמּוֹת אֲשַׁלַּח בָּם עִם חֲמַת זִחְלִי עֶפֶר: (דברים לב, כד)

[7]. גילוי העתיד: הַבְּרִי שְׁמַיִם הַחַיִּים בְּכּוֹכָבִים מוֹדִיעִם לְחֻדְשֵׁי מַאֲשֵׁר יָבֹאוּ עָלֶיךָ: (ישעיהו מז, יג)

[8]. עירים וקדושים הם שני סוגי מלאכים: חֲזָה הָיוּת בְּחֻזֵּי רֵאשִׁי עַל מְשֻׁכְּבֵי וְאֵלוּ עִיר וְקִדִּישׁ מִן שְׁמֵיָא נִחַת: (דניאל ד, י) עיר הוא המלאך הממונה להוציא הדבר אל הפועל, וקדיש הוא המלאך הגבוה ממנו המשפיע עליו (מפירוש המלבי"ם לפסוק). אצל הבבלים נקראים מלאכי הכוכבים 'נוטרים' או 'שומרים', אצל הפיניקים 'צופי שמים'.

[מ. הנפילים][9] בימים ההם חלמו ההיה והווא שניהם חלומות ונדדה מהם שנת עיניהם ויקיצו משנתם ויפתחו עיניהם. ויבואו לשמחזאי אביהם ויספרו חלומותיהם בכנסת חבריהם הנפילים והגיבורים. ואמר ההיה הגיבור אני בחלום הלילה ראיתי והנה גנה גדולה ניצבת ובה מיני כל עצים ולה גנן והוא משקה כל עץ בגינה זו בכל יום // וגננים ירדו משמים // ושרשים גדולים יצאו ונעקרו ממקומם מלבד עץ אחד אשר ממנו יצאו שלושה שורשים. ואראה עד אשר ירדו לשונות של אש משמים וראיתי עד כוסתה האדמה כולה במים. והאש דלקה בכל עצי הגן כולו ולא דלקה בעץ ששרשיו באדמה כי הייתה // ותאבד הגנה בלשונות אש ובמי המבול עד כאן סוף החלום[10].

וישאלם ההיה לפשר חלומו ולא מצאו הגבורים פשר לחלומו. ויאמר לו עזאזל חלומך זה תן לחנוך לספר פשרו ויפרש לנו החלום. אז ענה הווא אחי אוהיה ויאמר לפני הגיבורים אף אני ראיתי בחלומי הלילה האיש שלו שלטון השמים ירד לארץ וכסא יחזקו והקדוש הגדול ישב ומאה מאות לו משרתים ואלף אלפים לו משתחווים וכלם לפניו עומדים וראו את כבודו. ויפתחו ספרים ודין יאמר ומשפט גדול כתוב בכתב ורשום נרשם // ומלך גדול על כל חי ובשר ועל כל השולטים עד כאן סוף חלום.

[9]. שם הולם יותר ל'ספר הענקים' הוא 'חלומות הנפילים'. המילה ענקים איננה מוזכרת במגילה, רק נפילים וגיבורים עניינה, והענקים אינם נפילים. נעיר את לב הקורא בדבר שכיחות התופעה, הענקת שמות כוזבים לממצאי מגילות מדבר יהודה, אם מבערות ואם לשם הפחדה והרחקה. תמצא עוד באתרנו על 'ברית דמשק' ו'אפוקריפון ירמיה'.

[10]. דומה ל'חזון המבול' של חנוך: "וכאשר נפלו לארץ וארא והנה הארץ נבלעה בתהום גדולה והרים נתלו על הרים וגבעות על גבעות טבעו ועצים גבוהים נעקרו משרשיהם ויפלו ויטבעו בתוך התהום."

// על יד שמאל וימין ויבקש כל בית וצדיק לא נמצא בין עקר זרעיהם.
ורק אני גובר ובכח זרועי ובחוסן גבורתי עליתי על כל בשר ועשיתי עמהם
קרב אבל לא גברתי ולא מצאתי כח להשתרר על מלאכים בעלי דין יושבי
שמים והם שרים בקדושים ולא נחמתי // מחיתי שהם תקיפים ממני
והנה קול גערה של חיות רבות ואנשים רבים קוראים נקמתם. ויאמר לו
אוהיה חלומי מנעני ונדדה ממני שנת עיני למראה החזון. הנה ידעתי אני
שחזון אי שקט ראיתי // אז גלגמש אמר חלומך שלום. // ויראו ופחדו כל
הגבורים והנפילים וקראו מהוי אתה כינסת הנפילים והגיבורים נשלחך
אל חנוך. ויחשבו ויאמרו לו לך אל דרך מקום המוות לך לפניו והשמעת
קולך ואמרת לו אשר יפתור לך חלומותיך. ואנכי חנוך ברכתי את ה' הגדול
מלך העולמים והנה אחד העירים קרא אלי חנוך הסופר ואראהו ואומר לו
מהוי מה לך. ויען מהוי נשלחתי אליך לפשר נא לי לשני חלומות // נשמע
למלך וכל נפילי הארץ יביאו // פרוש שני החלומות כי כל הימים במותם
ויסודו דעת וחכמה בספר הפרוש בכדי שנדע ממך פשרם.

ויפרש חנוך את החלומות למהוי ויאמר לו על הגננים שירדו מהשמים הם
העירים שירדו וגבורים ונפילים מעירים נולדו ואלו כגבורים נדמו ובגופם
גבורים שלא הספיק להם מזונם ולבניהם ולבני בניהם ובקשו לאכול
הרבה // ולאחרים ולענאל ולברקאל ולנפילים לנעמאל ולרזאל ולעמיאל
ולכל אלה הגבורים מה חטאו לך אלו שהרגת האם כל אלה הלכו // בחרבך
דם רב נשפך כנהרות גדולים על הארץ // פרשגן הלוח השני של האגרת
בכתב יד חנוך ויתן ספר הפרוש הקדוש לשמחזאי ולכל חבריו. יוודע לכם
בשל מעשיכם ומעשי הגבורים הם ובניהם ונשיאם, בזנותכם בארץ
ותקום עליכם זעקה וקבלה עליכם ועל מעשה בניכם. החבלה שחבלתם
בה עד רפאל הגיעה וראה אבדן כל שבשמים ובארץ ובמדבר ובימים[11].

[11]. זהו סוף מגילת חלומות הנפילים, ולא ידענו מה השיבו ואם השיבו על דברי חנוך,
רק התורה מעידה על התגברות החמס והמבול היה, מכאן שלא היטיבו מעשיהם ולא
שבו מדרכם.

[חנוך א'] ויבוא קול ואשמע קול מלאך מצווה עלי לדבר אל בני מרום ולהזהירם. ויאמר אלי אלה הם המלאכים אשר ירדו אל הארץ ויגלו את אשר נסתר מבני האדם ויתעו את בני האדם לחטוא. ויאמר אלי חנוך אתה סופר הצדק לכה והודעת לעירי השמים אשר עזבו שמי מעלה את המקום הקדוש לעולם ויטמאו בנשים ויעשו כמעשי בני האדם ויולידו בנים והשחת השחיתו הרבה על הארץ. תחת שישמחו בבניהם יראו ברצח אהוביהם ויקוננו על הכחד בניהם ויתפללו לחיי נצח ולא יהי להם שלום ורחמים ומחילת חטא.

וילך חנוך ויאמר אל עזאזל לא יהי לך שלום ולא תהי לך חנינה ורחמים על החמס אשר הורית. ועל כל מעשי הרשע והפשע והחטא אשר הראית לאנשים דין קשה יצא לאסרוך. ואלך ואדבר אל כולם יחד ויראו ופחד ורעד אחזום ויבקשו ממני לכתוב בקשה בעדם כי ימצאו סליחה ולהעלות בקשתם לפני אדני השמים. כי מעתה לא יוכלו הם לדבר עמו ולא לשאת את עיניהם למרום מחרפת עוונותיהם אשר עליהם נדונו. ואכתוב את זכרון בקשתם ומעשיהם ואת התפילה לנפשותיהם ותחנוניהם לסליחה ולארך אפים לכל אחד מהם. ואלך ואשב על מימי דן בארץ דן אשר מימין לחרמון ואקרא את זכרון בקשתם עד אשר נרדמתי.

והנה חלום בא אלי וארא מראות קצף והמראה הנראה אלי במחזה הנה ככה. עבים קראוני וערפל בקשני ומהלך הכוכבים והמאורות הריצוני ויבהילוני והרוחות העיפוני ויעלוני וישאוני אל השמים. ואבוא עד אשר קרבתי אל חומה בנויה אבני בדולח מוקפת לשונות אש ובתוך האבנים לשונות אש חיה. וארא שני נהרות אש ואור האש מאיר כספיר ויחל המראה להפחידני. ותרא רוחי והנה אש תיסוב סביב הבית ההוא ונהרות מלאים אש מתלקחת על ארבע כנפותיו. ואבוא אל תוך לשונות האש ואקרב אל בית גדול והוא בנוי אבני בדולח וקירות הבית היו כעין מרצפת אבני בדולח ורצפתו היתה בדולח. כיפתו היתה כעין שביל הכוכבים והמאורות ובניהם היו כרובי אש ושמיהם מים. ואש לוהטת הקיפה את הקירות ופתחיהם היו לוהטים אש.

ואבוא אל הבית ההוא ושם חם כאש וקר כקרח וכל תענוג חיים לא היה בתוכו ופחד כיסני ורעד אחזני. ושם ראו עיני בעשות מלאכים את כליהם כבלי ברזל ואין שעור למשקלם. ואשאל את מלאך השלום ההולך איתי לאמור למי מכינים את הכבלים האלה. ויאמר אלי את אלה מכינים בעד צבאות עזאזל לקחת אותם ולהשליכם אל תחתית שאול^[12] וכיסו את לחייהם באבנים חדות כאשר צווה אדון הרוחות^[13]. ומיכאל וגבריאל ורפאל ופנואל המה יקחו אותם ביום הגדול ההוא וישליכום אל התנור הבוהק למען יפרע אדון הרוחות מהם בשל רשעותם בשמעם אל השטן ובהתענותם את יושבי הארץ. ואביט ואפן אל חלק הארץ האחר וארא שם עמק עמוק בוער באש ויאמר אלי המלאך לשם יביאו את המלכים ואת התקיפים וישליכום אל הנחל העמוק הזה וכאשר ימלא הנחל בבחיריהם ואהוביהם ימי חייהם יתמו.

^[12] . שאול תחתית נמצאת בבטן האדמה, זהו מקום הדין לרשעים: כִּי כָל־מֵת נִתָּנוּ לַמָּוֶת אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּית בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם אֶל יוֹרְדֵי בֹר: (יחזקאל לא, יד)

^[13] . הוצאת ספר חנוך מכלל כתבי הקודש הנוצרים נעשתה במקביל להפיכתו ל'חיצוני' על ידי הפרושים במאות 3-5, אף כי כתוביהם של משמרים דבריו: "הן אלהים לא חס על המלאכים החוטאים, אלא הורידם אל תחתיות ארץ ונתנם בכבלי אפל לשמרם למשפט". (אגרת פטרוס השניה 2,4); "ברצוני להזכיר לכם דברים שפעם ידעתם היטב. שה', אחרי הושיעו את העם מארץ מצרים, השמיד את אלו אשר לא האמינו. ואת המלאכים אשר לא שמרו את מעמדם הרם כי אם עזבו את מעונם, שמר בכבלי עולם ובאפלה למשפט היום הגדול. כשם שסדום ועמורה והערים הקרובות, אשר בדרך דומה להם התמכרו לזנות והלכו אחר יצורים אחרים. והיו לדוגמה בסבלן דין אש עולם". (אגרת יהודה 5-7); "גם חנוך, השביעי לאדם, נבא עליהם לאמר הנה ה' בא ברבבות קדושו לעשות משפט בכל ולהוכיח את כל הרשעים על כל מעשי רשעתם ועל כל הקשות אשר דברו עליו חוטאים רשעים" (אגרת יהודה 14-15) חלק מהאזכורים הרבים-רבים של ספר חנוך בספרות ההלכה נביא ונגיד עליהם דברים בפרק 'שני ספרי חנוך בספרות ההלכה' (עמ' 128).

ועוד אני מתחלחל ורועד ואפול על פני וארא עוד במראה והנה בית שני גדול מהראשון והוא בנוי להבת אש. ונעלה היה בכל רוב הדר וכבוד וגודל עד לאין יכולת לתאר את הדרו ואת גדלו. רצפתו היתה אש וממעל לו ברקים ומרוצת הכוכבים וכיפתו גם היא אש לוחטת וכל הפתחים היו פתוחים לפני. ואביט וארא שם כסא כבדולח רם מראהו וסביבו כשמש זורח ושם מראה הכרובים ומתחת לכסא יצאו נהרות אש לוחטת עד לאין יכולת להביט. והכבוד הגדול ישב עליו^[14] ומעילו הזהיר משמש והלבין מכל שלג. וכל מלאך לא יוכל לבוא ולא יוכל לראות את פני הכבוד וההדר וכל בשר לא יוכל לראותו. האש הלוחטת היתה מסביב לו ואש גדולה עמדה לפניו ואיש לא יכל לקרוב אליו. רבי רבבות עמדו לפניו ולא היה לו חפץ בכל יועץ^[15]. וקדושי הקדושים הקרובים אליו לא התרחקו ולא הלכו מפניו.

ועל ארבעת עברי אדני הרוחות ראיתי ארבעה מלאכי פנים שונים מאלו אשר אין שינה להם. ואשמע קול ארבעת מלאכי הפנים ההם משבחים לפני אדון הכבוד. הקול הראשון ברח את אדון הרוחות מעולם ולעולם וקול שני שמעתי מברך את הבחיר ואת הבחירים התלויים באדון הרוחות. וקול שלישי שמעתי מבקש להתפלל על כל יושבי הארץ ומתחנן בשם אדון הרוחות. ואשמע את הקול הרביעי מגרש את המשטינים ועוצר בעדם מלבוא לפני אדון הרוחות ולהאשים את יושבי הארץ.

^[14] . וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם כְּמִרְאָה אָבֹן סִפִּיר דְּמוּת כֶּסֶא וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶא דְּמוּת כְּמִרְאָה אָדָם עָלָיו מְלֻמָּעָה: (יחזקאל א, כו)
^[15] . אֵת מִי נֹעֵץ וַיְבִינֵהוּ וַיִּלְמְדֵהוּ בְּאֶרֶח מְשֻׁפָּט וַיִּלְמְדֵהוּ דַּעַת וְדָרָךְ תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֵנֹו: (ישעיהו מ, יד)

אחרי כן שאלתי את מלאך השלום ההולך איתי אשר הראני את כל הנסתרות[16] מי הם ארבעת מלאכי הפנים אשר ראיתי ואשר דבריהם שמעתי וכתבתי. ויאמר אלי הראשון הוא מיכאל הרחום וארך האפים והשני הממונה על כל מחלה ופצע בני האדם הוא רפאל. והשלישי ממונה על כל גבורה הוא גבריאל והרביעי ממונה על התשובה והתקווה לנוחלי חיי נצח פנואל שמו. אלה הם ארבעת מלאכי אדון הרוחות והם ארבעת הקולות אשר שמעתי בימים ההם. ואלמד את שמותיהם כי המלאך ההולך איתי ויראני את כל הנסתרות הודיעני את שמותיהם.

ומיכאל וגבריאל ורפאל ופנואל והמלאכים הקדושים אשר ממעל לשמים יוצאים ובאים ומלאכים קדושים לרוב בלי מספר סובבים לבית ההוא. וארא את בני האלהים הקדושים והם הולכים על להבות אש מלבושיהם ועטיפיהם לבנים ופניהם מאירים כשלג ואיתם ראש הימים. ראשו היה לבן ונקי כצמר ולבושו לא יתואר ומסביב לו מלאכים כרובים ואופנים עומדים והמה לא ישנו ושמרו את כסא כבודו אלפי אלפים מלאכים בלי מספר[17]. וישאל לי לשלום בקולו ויאמר אלי אתה הוא בן האדם אשר נולד לצדקה וצדקה תנוח עליך ולא תעזבך לעולם. וכל אשר ילכו בדרכיך יהיה חלקם ומקומם אתך ולא יפרדו מאתך לעולם ולעולמי עולמים. ואפול על פני לפני אדון הרוחות[18] ורוחי נהפכה ואקרא בקול גדול ברוח עוז ואברך ואשבח וארומם. והברכות ההן אשר יצאו מפי היו לרצון לפני ראש הימים. ויאמר אלי המלאך אדון הרוחות שואל לך לשלום בשם העולם הבא, כי משם יצא שלום למן בריאת העולם וכן יהי לך לעולם ולעולמי עולמים.

[16] . מלאכי השלום גם בתנ"ך: הן אֶלְאֵלִים צִעֲקוּ חֲצָה מִלְאָכֵי שְׁלוֹם מִרְיָבָיוֹן: (ישעיהו לג, ז)

[17] . אֵל נִעְרָץ בְּסוֹד קְדָשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו: (תהלות פט, ח)

[18] . יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בֶּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: (במדבר כז, טז)

ועד אז הייתי נופל על פני רועד ומסווה היה על פני באשר רעדתי. ויקראני ה' בפיו ויאמר אלי קרב הנה חנוך אל קול קדשי. ואחד הקדושים נגש אלי ויעוררני ויעמידני ויקריבני אל הפתח ואני הורדתי פני מטה. ויאמר אלי אל תירא חנוך איש צדיק וסופר צדק קרב הנה ושמע קולי. לך והגדת אל עירי השמים אשר שלחוך לבקש בעדם עליכם לבקש בעד אנשים ולא אנשים בעדכם. למה עזבתם את השמים הקדושים והעליונים מעולם ותיטמאו עם בנות האדם. ותיקחו לכם נשים ותעשו כבני הארץ ותשכבו עמהן ותולידו בנים גיבורים. ואתם קדושי־רוח החיים חיי נצח אשר בבשר ובדם אדם חמדתם ותעשו בנים בשר ודם כמעשי בני האדם המתים והאובדים. כי על כן נתתי להם נשים לעבר אותן ולהוליד בנים על ידן לבל ינתק זרעם על הארץ. ואתם הייתם בני רוח החיים חיי נצח ובני אלמוות לכל דורות העולם ועל כן לא יעדתי לכם נשים כי בני רוח בשמים משכנם[18].

ועתה הגיבורים אשר נולדו מרוח ובשר רוחות רעות יקראו ועל הארץ יהי משכנם[20]. רוחות רעות יצאו מגויותיהם כי מנשים נולדו ומעירים קדושים תחילתם ושרשם הראשון. רוחות הארץ אשר נולדו על הארץ על הארץ יהי משכנם ורוחות השמים בשמים יהי משכנם. ועל הארץ רוחות הגיבורים יהיו מענים ומדכאים משחיתים ומתנפלים על האדם ועושים רעות ומעשי עמל והרס.

[19] . אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲלִיּוֹן כְּלָכֶם: אֲכֹן כְּאֶדָם תָּמוּתוּן וּכְאַחַד הַשָּׂרִים תִּפְּלוּ: (תהלות פב, ו-ז)

[20] . גַּם הַרוּחוֹת הָרְעוּת שְׁלִיחֵי ה' הֵמָּה: וְרוּחַ יְהוָה סָרָה מֵעַם שְׂאוֹל וּבִעַתְתּוּ רוּחַ רָעָה מֵאֶת יְהוָה: (שמואל א טז, יד)

והרוחות ההן לא יאכלו כל מאכל כי אם ירעבו ויצמאו ויביאו כשלון, ותתנשאנה על בני האדם ועל הנשים על כי מהן יצאו רוחותיהן. ותשחתנה נפשותיהם בלי משפט עד יום האחרית הדין הגדול אשר בו יכלה העולם והעירים והרשעים כולם יכלו^[21]. ועתה אל אשר שלחוך לבקש בעדם אשר היו לפני כן בשמים אמור להם אתם הייתם בשמים אבל הרזים כולם עוד לא נגלו אליכם. רק אחדים הודעתי לכם ואלה בקשי לבכם הודעתם לנשים וברזים אלה נשים ואנשים עשו רעות על הארץ, ואמרת אליהם אין שלום לכם^[22]. וכאשר הקיצותי באתי אליהם והם היו יושבים כולם נאספים יחד אבלים באבלים אשר בין לבנון ושניר ופניהם חפו. ואספר להם את כל המראות אשר ראיתי בחלומי ואחל לדבר דברי צדק ולהזהיר את עירי השמים.

זה ספר דברי הצדק והאזהרה לעירים כמצוות הקדוש הגדול במראה ההוא אשר ראיתי בשנתי. בלשון בשר אגיד עתה באשר נתן האל הגדול פה לאנשים לדבר ולב להבין. וכאשר ברא ויתן לאדם כח להבין דברי חכמה כן ברא גם אותי ויתן לי להזהיר את העירים בני השמים. אני כתבתי את בקשתכם ובמראי ראיתי כי בקשתכם לא תנתן לכם כל ימי עולם. ודין נחרץ עליכם ומעתה לא תעלו למרום עד עולם ויצאה הגזרה לאסרכם בארץ לכל ימי עולם. ולפני כן תראו בהכחד בניכם האהובים ולא יהי לכם כל נחת מהם כי יפלו לפניכם בחרב. בקשתכם בעדם לא תנתן אף כי תבכו ותתחננו ותדברו את כל הדברים הנמצאים בספר אשר כתבתי. [המשך בעמ' 26]

^[21] . לְקֹרֵא שְׁנֵי רָצוֹן לִיהוָה יוֹם נָקָם לְאַלְהֵינוּ: (ישעיהו סא, ב)

^[22] . אֵין שְׁלוֹם אָמַר יְהוָה לְרָשָׁעִים: (ישעיהו מח, כב)

ספר 2 | עליית חנוך והקדשתו

וַיִּתְּנֵהוּ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹהִים
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת מִתּוֹשֶׁלַח:

[חנוך ב'] אמר חנוך בעת ההיא כאשר מלאו לי חמש וששים שנה הולדתי את בני מתושלח ואחרי כן חייתי שלוש מאות שנה וימלאו כל שנות חיי שלוש מאות וחמש וששים שנה^[1]. בחודש הראשון ביום הראשון ביום מועד אני חנוך לבדי הייתי בביתי ואנוח על משכבי ואישן. וכאשר ישנתי ויעל עצב גדול על לבי ואבך בעיני בשנה ולא יכלתי להבין מה העצב הזה או מה היה לי. וייראו אלי שני אנשים גדולים מאד אשר לא ראיתי כמוהם מימי על הארץ. פניהם היו מזהירים כאש עיניהם בוערות כלפידים ואש מפיהם יוצאת בגדיהם כנוצות שונות למראה, רגליהם כארגמן כנפיהם מזהב מזהירות וידיהם זכות משלג. ויעמדו על ראש מטתי ויקראו לי בשמי ואני הקיצותי משנתי וארא בהקיץ את האנשים ההם בעמדם על ידי. ואמהר ואשתחוה לפניהם ואפחד ומראה פני שונה מפחד. ויאמרו אלי האנשים חזק חנוך אל תירא אלהי עולם שלחנו אליך והיום אתה עולה איתנו השמימה. ועתה צו אל בניך ואל כל בני ביתך את אשר יעשו בלעדיך על הארץ ואיש אל יבקשך עד אשר ישיבך ה' אליהם. ואמהר לשמוע בקולם ואצא מביתי החוצה ואסגור את הדלת כאשר אמרו אלי.

ואקרא אל מתושלח ואל בני ואגיד להם את אשר דיברו אלי האנשים הנפלאים ההם. שמעו בני לא אדע אנה אני הולך או את אשר יקרה אותי, ואתם בני אל תסורו מאחרי האלהים התהלכו לפניו ואת משפטיו תשמרו.

^[1] שני הבדלי-תוכן מצאנו בין שני ספרי חנוך. הראשון, גיל הולדת חנוך את מתושלח בספר חנוך א' הוא 65 שנה ובספר חנוך ב' 165 שנה. בתורה ובספר היובלים כבחנוך א', ועל-פי שנים או שלושה עדים יקום דבר. השני, חזרתו של חנוך להעיד ולצוות על בניו. חנוך א' חוזר לארץ למשך שנה וחנוך ב' חוזר לשלושים ימים, באין עד שיפסוק לכאן או לכאן, בחרנו בגרסה בת 30 הימים.

אל תמנעו מתפילה לשלומכם לבל ימעיט ה' את עמל ידיכם ואל תחסרו ממנחות ה' ולא יחסר ה' את המביאים לו מנחה מהון אוצרותיהם[2]. ברכו את ה' גם בבכורות עדרכם גם בבכורות בקרכם והיתה עליכם הברכה לעולם[3]. אל תסורו מאחרי ה' ואל תשתחוו לאלהי הבל לאלהים אשר לא עשו את השמים ואת הארץ ואת שאר הבריות כי הם ואשר ישתחוו להם יאבדו, וחזקו את לבותיכם ביראתו[4]. ועתה בני איש אל יבקשני עד אשר ישיבני ה' אליכם.

ויהי ככלותי לדבר אל בני ויקראוני האנשים ההם וישאוני על כנפיהם ויעלוני אל הרקיע הראשון. ויעמידוני על העננים וארא עוד למעלה את הרוח ולמעלה ממנו ראיתי את האור. ויעמידוני ברקיע הראשון ויראוני ים רב מאד גדול מים הארץ[5]. ויעבירו לפני את ראשי משטרי הכוכבים ושריהם ויראוני מאתים מלאך המושלים על הכוכבים ומבנה השמים והם מעופפים בכנפיהם והולכים מסביב לכל השמים[6].

[2] כִּבֵּד אֶת יְהוָה מֵהוֹנָה וּמֵרָאשִׁית כָּל תְּבוּאָתָה: (משלי ג, ט), "שימו מעיניכם לעבוד את האדמה ועמלו במפעליכם בכל עבודת השדה והביאו מנחה בתודה לה" (צוואת יששכר).

[3] כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָה וּבְצֹאנָה הִזְכֵּר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכּוֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגַּז בְּכוֹר צֹאנְךָ: (דברים טו, יט)

[4] כִּדְנָה תֹאמְרוּן לַהֹם אֱלֹהֵיָא דִּי שְׁמִיָּא וְאַרְקָא לֹא עֲבָדוּ יַאֲבָדוּ מֵאַרְעָא וּמִן תַּחֲוֹת שְׁמִיָּא אֱלֹהֵי: (ירמיהו י, יא) ותרגומו: כך תאמרו להם (לגוים) האלוהים אשר לא עשו את השמים ואת הארץ יאבדו מן הארץ ומתחת השמים האלה, ועוד: אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וּבֹו תִדְבֹּק: (דברים י, כ)

[5] "ואבוא אל תוך הרקיע הראשון וארא מים רבים תלויים וארא רקיע שני והוא מאיר ונוצץ הרבה מן הראשון וכי נגה לבלי חוק בו; ואבוא אל תוך הרקיע הראשון וארא מים רבים תלויים." (צוואת לוי)

[6] הִידְעַתְּ חֻקֹּת שְׁמַיִם אִם תִּשְׁטְרוּ מִשְׁטְרוֹ בְּאַרְץ: (איוב לח, לג)

ושם ראיתי אוצרות שלג וקרח והמלאכים המחזיקים את אוצרותיהם הנוראים ואוצרות העננים אשר משם יצאו ובאו[7]. ויראוני את אוצרות הטל כשמן זית ומראה צבעו ככל פרחי האדמה ויותר מהמה, ואת המלאכים השומרים על אוצרותיהם ובסגורם אותם ובפתחם[8].

וישאוני האנשים ההם ויעלוני אל הרקיע השני ואראה חשכה גדולה מחשכת הארץ[9]. ואביט שם אל האסורים בכבלים התלויים ושמורים בלי מידה ומחכים למשפט, והמלאכים ההם בוכים בכל שעה בלי הפוגות. ואומר אל האנשים אשר היו עמדי מדוע אלה נענים בלי חֶשֶׁן. וישיבוני אלה הם המלאכים אשר סרו מאחרי ה' לא שמעו למצותיו וילכו בשרירות לבם ויסורו הם ושרם והנתונים ברקיע החמישי. ויהמו מעי להם מאד והמלאכים ההם השתחוו לי ויאמרו אלי איש האלהים התפלל לנו אל ה'. ואען אליהם ואומר מי אני בן תמותה אשר אתפלל למלאכים, מי יודע אנה אלך בנפשי ואת אשר יקרה לי או מי יתפלל לי.

[7] . הִבֵּאתָ אֶל אוֹצְרוֹת שֶׁלֶג וְאוֹצְרוֹת בָּרָד תִּרְאֶה: (איוב לח, כב)

[8] . בתורה, בריאת המלאכים אך בקצרה: 'בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם' וכך דרך התנ"ך, יקצר במקום אחד וירחיב במקום שני, וכה בספר היובלים: "כי ביום הראשון ברא את השמים ממעל ואת הארץ ואת המים ואת כל הרוחות המשרתים לפניו. מלאכי הפנים ומלאכי הקודש ומלאכי רוחות האש ומלאכי רוחות הסערה ומלאכי רוחות ענני העלטה ומלאכי השלג הברד והכפור ומלאכי התהומות והרעמים והברקים ומלאכי הרוחות הקור והחום והחורף והאביב והקציר והקיץ. ומלאכי הרוחות לכל מעשיו אשר בשמים ובארץ ובכל התהומות והחושך והאור והבוקר והערב אשר הכין בחכמת לבו." (ב) ורבים רבים בספר איוב: בָּרֶן יַחַד כּוֹכְבֵי בֶקֶר וַיְרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים: (לח, ז) ובספר התהלות: עֲשֵׂה מְלֶאכֶיךָ רוּחוֹת מְשֻׁרְתֵי אֵשׁ לֵהֹט: (קד, ד)

[9] . "ועל אלה (השמים) אשר כהים מתחתם כי ראו את כל מעשי רשע בני האדם." (צוואת לוי)

וישאוני משם האנשים ההם ויעלוני אל הרקיע השלישי ויעמידוני בתוך גן עדן. ואביט משם למטה וארא את המקום ההוא לא יסופר טובו. וארא מכל העצים השתולים ומכל הפירות וכל העצים פורחים יפה ופריים בשל וריח ניחוח הם שופעים. ובתוך הגן עץ החיים במקום בו ינוח ה' מדי בואו, והעץ ההוא לא יתואר טובו וריח ניחוחו ויפה הוא מכל נברא. מסביבו מראה זהב ואודם וכעין האש הוא ומכסה את כל הגן. ושורש לו בגן בקצה הארץ וגן עדן הוא בין החלוף והאי חלוף. ושני מעינות יוצאים האחד שוטף דבש וחלב והשני שמן ויין ונפרדים הם לארבע ראשים. סובבים ושוקטים הם והולכים ונכנסים לתוך גן העדן בין החלוף והאי חלוף ומשם יצאו ונפרדו לארבעים חלק והולכים הם על הארץ ומהלכם בסבוב כשאר יסודות הרוח. וכל עץ בגן עושה פרי טוב וכל המקום מבורך ואין שם עץ חשך פרי. ושלוש מאות מלאכים מאירים מאד שומרים לגן ובקול בלי הפוגות ובשירה יפה עובדים הם לה' כל הימים, ואומר מה טוב המקום הזה.

ויאמרו אלי האנשים ההם חנוך המקום הזה הוכן לצדיקים אשר נשאו כל הפגעים בחייהם מן המרעים לנפשותם ולאשר מן השקר סרו ומרע את עיניהם הסבו. ויעשו משפט צדק ומלחמם נתנו לרעבים וערומים כיסו בגד ואת הנופלים הקימו ולעשוקים ויתומים עזרו [10] ותמימים הלכו לפני ה' ולו לבדו עבדו להם הוכן המקום הזה נחלת עולם [11].

[10]. וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה חֲבֻלָּתוֹ חֹב יָשִׁיב גְּזֵלָה לֹא יִגְזֹל לַחֲמוֹ לְרָעֵב יִתֵּן וְעִירִם יִכָּסֶה בְּגָד: (יחזקאל יח, ז)

[11]. אֲשֶׁר־י תְּמִימֵי דֶרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: (תהלות קיט, א)

ויקחוני האנשים ההם ויעלוני על הרקיע הרביעי ויראוני שם את כל המהלכים והמעברים וכל קרני אור השמש והירח. ואמוד את מהלכיהם ואחשב את אורם והנה לשמש אור פי שבעה מאשר לירח^[12]. וארא את סיבובם והמרכבה אשר בה ילך כל אחד כרוח במהירות נפלאה מאד ואין להם מנוחה יומם ולילה בלכתם ובשובם. וארבעה כוכבים גדולים הולכים לימין השמש וארבעה לשמאלו, ולכל כוכב תחתיו אלף כוכב וכולם מספרם שמונת אלפים והם הולכים עם השמש תמיד^[13]. וכאשר יצווה להם אלהים כן יסובו ויורדים ועולים הם בשמים ובארץ באור קרניהם ורצים הם בלי הרף. ובתוך הרקיע ראיתי בני חיל מזוינים עובדים לה' בתפים ובעוגבים בקול בלי הרף ובשירה יפה ואתענג לשמוע^[14].

ויקחוני האנשים ההם ויעלוני בכנפיהם אל הרקיע החמישי. וארא שם בני חיל רבים הנקראים בשם עירים ומראהם כמראה אדם וגדלם רב מענקים, ופניהם זועפים ושתיקת תמיד בשפתותיהם ולא היתה עבודה ברקיע החמישי. ואומר אל האנשים אשר היו עמי מדוע הם ככה זועפים ופניהם עצובים ושפתותיהם שותקות ואין עבודה ברקיע הזה. . ויאמרו אלי האנשים אלה הם מאתים העירים אשר סרו מאת ה' ושטנאל נשיאם אשר אחריהם הלכו האסורים בכבלים ברקיע השני וסביבותיהם חשכה גדולה. המה העירים אשר ירדו על הארץ מכסא ה' למקום חרמון ויפרו את השבועה ויקחו להם נשים ויטמאו את הארץ במעשיהם.

^[12] . וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְבָנָה כְּאֹרֶךְ הַחֹמָה וְאֹרֶךְ הַחֹמָה יְהִיָּה שְׁבַעֲתַיִם כְּאֹרֶךְ שְׁבַעַת הַיָּמִים: (ישעיהו ל, כו)

^[13] . הם המחלקים את עונות השנה ומבואר ב'ספר המאורות'.

^[14] . הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמְחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעוֹגֵב: (תהלות קנ, ד)

ובנות האדם עשו רעה רבה וכל הימים פועלות עוול עושות תבל^[15] ונולדים ענקים ואמים גדולים^[16] וההשחתה רבה ועל כן שפטם אלהים בדין והם יענשו ביום ה' הגדול^[17]. ואומר אל העירים ראיתי את אחיכם ואת מעשיהם ואת עינוייהם ואת תפילותיהם הגדולות ואתפלל להם, וה' גזר עליהם מקום תחת הארץ לעולם עד בלתי שמים וארץ. ואומר אליהם ולמה תצפו לאחיכם ואינכם עובדים לפני ה', הלא תערכו את עבודתכם ועבדתם לפני ה' לבל תכעיסו לה' אלהיכם עד קץ. וישמעו לתוכחתי ויעמדו ארבע שורות ברקיע ההוא, ויהי בעמדי עם האנשים ההם ויתקעו ארבעה שופרות יחד בקול גדול וישירו העירים בקול יחדיו ויעל קולם לפני ה' להעיר רחמים ואהבה.

ויקחוני האנשים ההם ויעלוני אל הרקיע הששי וארא שם שבעה גדודי מלאכים מזהירים מאד ונכבדים מאד. ופניהם מזהירים יותר מקרני השמש המאירות, ואין הבדל לא בפניהם ולא בדמותם ולא במשפט בגדיהם ובסדר הם עומדים. והם לומדים את מהלך הכוכבים ותקופת השמש ושינוי הירח, ואת טובות העולם ורעתו הם רואים ומסדרים הם מצוות ותוכחות ושיר נעימות וכל שבח נכבד. הם ראשי המלאכים אשר על המלאכים וכל החיים כובשים הם בשמים ובארץ. המלאכים אשר על העתים והשנים והמלאכים אשר על הנהרות והים והמלאכים אשר על פרי האדמה ועל כל דשא הנותן כל מאכל לכל חי. והמלאכים על כל נפשות אדם כותבים את כל מעשיהן וחייהן לפני ה'. ובהם שבעה כרובים ושבעה בעלי שש כנפים ובקול אחד הם שרים ואין לתאר את שירם ושמח ה' להדום רגליו^[18].

^[15] . וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת כְּלָתוֹ מוֹת יוֹמָתוֹ שְׁנֵיהֶם תִּבָּל עֲשׂוֹ דְמִיָּהֶם בָּם: (ויקרא כ,

יב)

^[16] . רָפָאִים יִחְשְׁבוּ אֶף הֵם כְּעֲנָקִים וְהַמַּאֲבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֲמִים: (דברים ב, יא)

^[17] . הַשָּׁמַיִם יִהְיֶה לְחֹשֶׁךְ וְהָיָה לְדָם לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: (יואל ג, ד)

^[18] . נִבְּוֶאָה לְמִשְׁכָּנֹתַי נִשְׁתַּחֲוֶה לְהֵדֶם רַגְלָיו: (תהלות קלב, ז)

וישאוני האנשים ההם משם ויעלוני לרקיע השביעי וארא אור כביר מאד וצבא אש של שרי מלאכים וכוחות ללא גוף. ושלטונות שרים ומושלים כרובים סרפין מסביב לכסא יעמדו ומלאי עינים עשרה גדודים ומעמד אור האופנים[19]. ואירא ואפחד פחד גדול ויקחוני האנשים ויוליכוני אל תוכם ויאמרו אלי חזק חנוך אל תירא. ויראוני מרחוק את ה' יושב על כסאו הרם מאד, וכל צבא השמים קרבים ועומדים בעשר מעלות על סדרם ומשתחווים לה' ושוב מתרחקים למקומותיהם[20]. בשמחה וששון באור אין סוף אומרים שירה בקולות דקים ורכים בהדר הם עובדים לו. אינם נסוגים בלילה ואינם סרים ביום ועומדים הם לפני ה' ועושים רצונו. ובעלי שש כנפים מכסים כסאו ושרים בקול נמוך לפני ה' 'קדוש קדוש קדוש אלהי הצבאות מלוא השמים והארץ כבודך'[21].

וכאשר ראיתי את כל אלה ויאמרו אלי האנשים חנוך עד כה צוינו ללוותך, וילכו מעמדי האנשים ולא יספתי לראותם. ואשאר לבדי בקצה השמים ואירא ואפול על פני ואומר בלבי אוי לי מה היה לי. וישלח ה' את אחד מנכבדיו את גבריאל שר המלאכים ויאמר אלי חזק חנוך אל תירא קום והלכת איתי ועמדת לפני ה' לעולם. ואשיבהו ואומר אדני נפשי יצאה מקרבי מיראה ופחד קרא נא אלי את האנשים אשר הביאוני אל המקום הזה כי בהם שמתי בטחוני ואתם אלך אל פני ה'.

[19]. וְכָל בְּשָׂרָם וְגִבָּהֶם וְיָדֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם וְהָאוֹפָנִים מְלֵאִים עֵינִים סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּם אוֹפְנֵיהֶם: (יחזקאל י, יב)

[20]. וַיֹּאמֶר לָכֵן שָׁמְעוּ דְבַר יְהוָה רְאִיתִי אֶת יְהוָה יוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עֹמְדִים עַל יְמִינוֹ וּשְׂמָאלוֹ: (דברי הימים ב יח, יח)

[21]. שָׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשֵׁתֵים יִכְסֶה פָּנָיו וּבְשֵׁתֵים יִכְסֶה רַגְלָיו וּבְשֵׁתֵים יַעֲוֹף: וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: (ישעיהו ו, ב-ג)

וישאני גבריאֵל כהינשא עלה ברוח ויקחני ויעמידני לפני ה'. וארא את ה' ופניו חזקים ונכבדים ונפלאים ונוראים ומבהילים. מי אני אשר אספר את תכונת ה' שאינה מושגת ופניו הנפלאים מאד ואינם מתוארים, ואת המקהלה המלומדה מאד בעלת קולות הרבה ואת כסא ה' הגדול מאד אשר נעשה לא בידים. ומעמד המקהלות מסביב לו והכרובים וצבא השרפים ושירתם אשר אין לה דומיה. ודמות תפארתו שאינה משתנה ואינה מתוארת וגודל כבודו מי יספר. ואפול על פני ואשתחוה לה' ויאמר אלי בפיו חזק חנוך אל תירא קום ועמדת לפני לעולם, ויקימני מיכאל שר צבאות ה' ויקריבני לפני ה'. וה' אמר אל מלאכיו להעמידם בנסיון יבוא חנוך לעמוד לפני לעולם, וישתחוו המלאכים הנכבדים לה' ויאמרו יבוא כדברך. ויאמר ה' אל מיכאל גשה והפשטת את חנוך את בגדי הארץ והלבשתו את בגדי כבודי ומשחת אותו בשמני הטוב. ויעש מיכאל כאשר דבר אליו ה' וילבישני וימשחני ומראה השמן ההוא מאיר מאד ומשיחתו כטל הטוב וריחו כמור וכקרני השמש הוא מזהיר. ואביט אל עצמי ואהי כאחד מנכבדיו ולא היה כל שינוי ניכר[22].

ויקרא ה' לאחד משרי מלאכיו ושמו אוריאל אשר היה מהיר בחכמה משאר שרי המלאכים וכתב את כל מעשי ה'. ויאמר אל אוריאל הביאה את הספרים מאוצרותי ולקחת קנה ממהר לכתוב ונתת לחנוך והגדת לו את הספרים.

[22]. "כי מעשה חנוך בריאה היא להעיד לדורות עולם למען יגיד את כל מעשי דור ודור ביום הדין." (יובלים י)

וימהר אוריאל ויבא אלי את הספרים הנודפים מור ויתן לי קנה ממהר לכתוב מידו. ויהי מדבר אלי את כל מעשי השמים והארץ וכל היסודות ומעברם ומהלכם ושינויהם והעתים והשנים והימים והשעות. ואת עליית העננים ויציאת הרוחות ומנין המלאכים ושירת בני החיל המזוינים וכל לשון שירה ושירים נעימי הקול. וידבר אליי את חיי בני אדם והמצוות והתוכחות וכל אשר משפטו ללמוד. ויהי אוריאל מספר לי שלושים ימים ושלושים לילות ופיו אינו פוסק מדבר, ואני לא חדלתי לכתוב את כל האותות לכל בריאה. וככלותי את שלושים היום ואת שלושים הלילה ויאמר אלי אוריאל אלה הדברים אשר סיפרתי לך ואשר כתבת. ועתה שב וכתבת את כל נשמות בני האדם אשר טרם נולדו ומקומותיהן אשר הוכנו להם לפני בריאת העולם, כי כל הנשמות הוכנו לפני בריאת העולם [23]. ואשב שלושים יום ושלושים לילה ואעתיק הכל כמשפט ואכתוב בספר. [המשך בעמ' 54]

[23]. כִּי רוּחַ מִלְפָּנַי יַעֲטֹף וְנִשְׁמֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי: (ישעיהו נז, טז)

ספר 3 | מסתרי השמים והארץ

הוא גֵּלָא עֲמִיקָתָא וּמִסְתָּרָתָא
יֵדַע מָה בְּחֻשׁוֹכָא וְנִהְיָא עִמָּה שְׂרָא:

[חנוך א'] ומלאך אחד מראשי המלאכים אחזני ביד ימיני ויקימני ויביאני אל מסתרי הרחמים ויראני את כל מסתרי הצדק. במקום ההוא ראו עיני את משכנות הבחירים ואת מקום מנוחת הקדושים. ומקומות מנוחת הקדושים עם מלאכי קדשו וארא את משכנם תחת כנפי אדון הרוחות. וכל הצדיקים והבחירים האירו לפניו כמאורות אש ופיהם מלא ברכה ושפתותיהם משבחות את שמו. והבחירים יהיו לפניו בלי מספר לעולמי עולמים ובימי דינם יברכוהו על הרחמים אשר חלק להם. והם בקשו ופצרו והתפללו בעד בני האדם וצדקה היתה שוטפת לפנייהם כמים ורחמים כטל עלי ארץ. רבות הביטו עיני אל המקום ההוא. שם חמדתי לשכון ורוחי איוותה את המשכן ההוא כי כן הוחלט עלי מלפני אדון הרוחות ושם היה חלקי מקדם.

וארא שם איש בא בימים וראשו כצמר לבן ואיתו איש אחר ופניו כמראה אדם ופניו מלאים חן כאחד המלאכים הקדושים. ואשאל את המלאך ההולך איתי ומראני את כל הנסתרות על בן האדם ההוא מי הוא ומאין הוא ומדוע הלך עם ראש הימים. ויען ויאמר אלי הוא בן האדם אשר איתו תשכון צדקה והוא מגלה את כל אוצרות הכתרים, כי אדון הרוחות בחר בו ובחלקו יתרון בצדקתו לפני אדון הרוחות לעולם. ובן האדם הזה אשר ראית יסיר את המלכים ואת התקיפים ממושבותיהם ואת בעלי הכוח מכסאותיהם, ופיתח מוסרות החזקים ושבר שיני החטאים. והוא יוריד מכסאותיהם ומממלכותיהם את המלכים אשר לא ירוממו וישבחו אל עליון ולא יודו מאין ניתנה להם המלוכה.

והוא יפיל את החזקים וימלא פניהם בושת וחושך יהי משכנם ורימה תהי משכבם[1]. ואין תקווה להם לקום ממשכבם יען כי לא עילו את שם אדון הרוחות והיו בעלי ברית לעירי השמים וירימו ידם נגד עליון. והם רודפים את הדבקים בשם אלהי הרוחות, וכל מעשיהם יוכיחו רשעתם. ובשם אדון הרוחות יכחשו וחילם בעשרם ואמונתם באלהים אשר עשו ידיהם.

ובעת ההיא נקרא בן האדם ההוא אל פני אדון הרוחות ושמו בא לפניו. ובטרם השמש והאותות יבראו ובטרם כוכבי השמים יעשו נקרא שמו מלפני אדון הרוחות[2]. הוא יהיה מטה לצדיקים והקדושים עליו ישענו ולא יפלו ואור לגויים יהיה ותקווה לאבלי לב, ועל כן נסתר ונבחר מלפניו בטרם תברא תבל ועד העולם. וחכמת אדון הרוחות גילתה אותו לקדושים ולצדיקים כי ישמור את חלקם יען שנאו וימאסו בעולם הרשע הזה וישנאו את כל מעשיו ודרכיו, והם בשם אדון הרוחות יושעו ובחפצו יחיו והוא יהיה נוקם חייהם. וכל יושבי הארץ לפניו יפלו והשתחוו ושיבחו וברכו והיללו את שם אדון הרוחות. כי חכמה נשפכה לפניו כמים וכבוד לא יחדל לפניו עד עולם כי אדיר הוא בכל מסתרי הצדק. והרשעה כצל תעבור ולא תקום כי הבחיר יעמוד לפני אדון הרוחות וכבודו לעולמי עולמים וגבורתו מדור לדור[3]. ובו תשכון רוח החכמה ורוח הבינה ורוח דעת וגבורה ורוח הנאספים בצדק. והוא ידין את הנסתרות ואיש לא יוכל לדבר שקר לפניו כי הוא הבחיר מלפני אדון הרוחות אשר רצה בו[4].

[1]. יחד על עפר יִשְׁכְּבוּ וְרִמָּה תִּכְסֶּה עֲלֵיהֶם: (איוב כא, כו)

[2]. יְהִי שְׁמוֹ לְעוֹלָם לִפְנֵי שְׁמִשׁ יִכּוֹן שְׁמוֹ וְיִתְבָּרְכוּ בוֹ כָּל גּוֹיִם יֵאָשְׁרוּהוּ: (תהלות עב, יז)
(‘ינן’ מקורו טעות סופר מהעתקה קדומה).

[3]. אֶף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנָהוּ עֲלִיוֹן לְמַלְכִּי אֶרֶץ: לְעוֹלָם אֲשָׁמור לוֹ חֲסִדִּי וּבְרִיתִי נֶאֱמָנָה לוֹ: (תהלות פט, כח-כט)

[4]. וַיֵּצֵא חֲטָר מִגִּזְע יִשְׂרָאֵל וַיִּצָּר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה: וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֶצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאָת יְהוָה: וְהִרְיָחוּ בִּירְאָת יְהוָה וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ: וְשִׁפְט בְּצִדֵּק דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִשְׁוֹר לְעֵנְוִי אֶרֶץ וְהָפָה אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּי וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רָשָׁע: וְהָיָה צִדֵּק אֲזוֹר מִתְנָיו וְהָאֱמוּנָה אֲזוֹר מִלְּצָיו: (ישעיהו יא, א-ה)

וכך צוה אדון הרוחות למלכים ולתקיפים וליושבי הארץ ויאמר פיקחו עינכם והרימו קרניכם למען תדעו להכיר את הבחיר. ואדון הרוחות הושיבו על כסא כבודו ורוח הצדק נשפך עליו ודבר פיו ימית את החטאים וכל הרשעים יכחדו מלפניו. וקמו ביום ההוא כל המלכים והתקיפים והרמים מושלי הארץ וראוהו והכירוהו בשבתו על כסא כבודו ובצדק ישפטו בפניו וכל דבר שקר לא יאמר לפניו. ובא עליהם חיל כאשה בציריה בבוא ילדה על פי רחם והיא חלה בלדתה. והביטו אלה אל אלה וחתו והורידו את פניהם בראותם את בן האדם יושב על כסא כבודו. ויברכו וישבחו וירוממו את המושל על כל נעלם.

כי מקדם היה בן האדם נעלם והעליון שמרהו לפני חילו ויגלהו אל הבחירים. ועדת הבחירים והקדושים יעמדו לפניו ביום ההוא. וכל המלכים והתקיפים והרמים ומושלי הארץ יפלו לפניו על פניהם והשתחוּ וקיוּ לבן האדם וביקשוהו ושאלו רחמים מאיתו. ואדון הרוחות יאיץ בהם כי ימהרו לצאת מלפניו ופניהם ילבשו בושת וצלמוות יכסה פניהם. ונמסרו אל מלאכי המשפט להפרע מהם על דכאם את בניו ואת בחיריו. והיו לראווה לצדיקים ולבחירים אשר ישמחו על ענשם כי אדון הרוחות יתן חרון פניו בהם ורוותה מדם חרבו. ביום ההוא ישב הבחיר על כסא הכבוד וברר את מעשיהם ומקומות מנוחתם והיו לאין מספר ונפשות הצדיקים בקרבם והקוראים בשם קדשו תחזקנה למראה הבחיר. אז ברכתי אני לאדני הכבוד ואזמר גדלו כיאה לאמור ברוך הוא וברוך יהי מראשית ועד עולם ופני שונו עד אשר לא יכלתי להביט עוד [5]. יהי שם אדון הרוחות מבורך.

[5]. היא הברכה הידועה: בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל הָעָם אֲמֵן הָלְלוּ יְהוָה: (תהלות קו, מח)

ואחרי הימים ההם במקום אשר בו ראיתי את כל חזיונות הנסתרות
הַעֲלֵתִי בסערה ויביאוני לצד מערב. ראו שם עיני את כל סתרי השמים
וארא הר ברזל והר נחושת והר כסף והר זהב והר מתכת מזוקקת והר
עופרת[6]. ואשאל את מלאך השלום ההולך איתי לאמור מה הם הדברים
אשר ראיתי בסתר, ויאמר אלי הדברים האלה אשר ראית כלם ישרתו את
ממשלת משיחו לבעבור יהיה מושל ותקיף על הארץ. ויען המלאך ויאמר
אלי חכה מעט ונגלו לך כל הנסתרות העוטרות לאדון הרוחות. וההרים
האלה אשר ראו עיניך הר הברזל והר הנחושת והר הכסף והר הזהב והר
המתכת המזוקקת והר העופרת, כל אלה יהיו בפני הבחיר כדונג בפני אש
וכמים מוגרים במורד מעל ההרים ההם ואין אונים יהיו לפני רגליו. והיה
בימים ההם לא יושעו לא בזהב ולא בכסף ולא יוכלו להמלט. ולא יהיה
עוד ברזל למלחמה ולא ילבש איש שריון ובדיל לא יועיל ולא יחשב
ועופרת לא יהיה חפץ בה, וכל אלה יכחדו מעל פני האדמה בהופיע הבחיר
לפני אדון הרוחות.

וישאוני ויביאוני אל מקום אשר הנמצאים שם היו כאש לוהטת ובחפצם
הופיעו כאנשים[7]. ויראוני את כל מסתרי קצות השמים וכל אוצרות
הכוכבים והמאורות אשר משם יצאו מלפני הקדושים. וארא מקום
המאורות והרעם והברקים כולם וקצה העמק אשר שם קשת אש וחצים
ואשפתם וחרב אש. ויקחוני אל המים החיים ואל אש המערב המקבלת
את השמש בבואה ואבוא אל נהר האש. והאש תיזל כמים וזורמת אל הים
הגדול לצד מערב ותזרום בלי הפוגה, ולא עמדה ממרוצתה יומם ולילה כי
אם נעה תמיד.

[6]. תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרָזֶל אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעֲצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת
הָאֲבָנִים בְּרָזֶל וְשִׁמְתִּי פְקֻדֹתַי שְׁלוֹם וְנִגְשִׁיף צִדְקָה: (ישעיהו ס, יז)
[7]. כמלאך אשר נראה להורי שמשון עלה בלהבה השמימה: וַיְהִי בַעֲלוֹת הַלֵּהָב מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁמִימָה וַיַּעַל מִלֵּאף יְהוָה בְּלֵהָב הַמִּזְבֵּחַ וּמִנּוּחַ וְאֶשְׁתּוֹ רָאִים וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם
אֲרָצָה: (שופטים יג, כ)

ואשאל לאמור מדוע לא תנוח ויענני רעואל אחד המלאכים הקדושים אשר איתי ויאמר מרוצת האש הזאת אשר ראית היא אש המערב הדולקת אחר כל מאורות השמים. וארא את המקום בו נאצרות כל הרוחות וארא איך ה' יסד בהם את כל הבריאה. וארא את מוסדות הארץ את אבן פינת הארץ[8] וארא את ארבע הרוחות אשר תשאנה את הארץ ואת עמודי השמים ואת רקיע השמים בקצה הארץ[9]. וארא את הרוחות אשר תפרושנה את כיפת השמים ותחנותן בין שמים וארץ והן עמודי השמים[10]. ראיתי את הרוחות הסובבות בשמים מערבה והן נושאות את השמש בהקפתה ואת הירח ואת כל הכוכבים. וראיתי את רוחות הארץ הנושאות את העננים וראיתי את נתיבות המלאכים. ראיתי הרי חושך והרי חורף ומקוה מים היוצאים מתהום וארא את פי התהום היא פי כל נהרות הארץ[11]. וראיתי שבעה נהרות על הארץ גדולים מכל הנהרות, אחד מהם יצא מן המערב ושפך מימיו אל הים הגדול ושנים מהם מצפון עד הים ובאו ושפכו מימיהם אל הים במזרח.

[8]. על מה אֲדַנִּיָּה הִטְבְּעוּ אוֹ מִי יֵרָא אָבֶן פְּנִתָּה: (איוב לח, ו) תאורי השמים והארץ בספר חנוך מקבילים לתאורם בתנ"ך, והם אינם משל או שירה, רק פשוטו של מקרא.

[9]. וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ וַיֹּאמֶר אֵלַי אֱלֹה אַרְבַּע רְחוֹת הַשָּׁמַיִם יוֹצְאוֹת מִהַתִּיצֵב עַל אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ: (זכריה ו, ה) אם לארץ אבן פנה וארבע רוחות הרי שבסיסה מרובע, ואינה כדור.

[10]. הַיֵּשֶׁב עַל חוּג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבֶּיָהּ כַּחֲגָבִים הַנוֹטָה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֶם כְּאֶהָל לְשִׁבְתָּ: [11]. (ישעיהו מ, כב) עמודי שמים ירוֹפְפוּ וַיִּתְמְהוּ מִגְעָרָתוֹ: (איוב כו, יא)

[11]. כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בַּיּוֹם רִדְתּוּ שְׂאוֹלָה הָאֲבֵלֶתִי כִּסְתִּי עָלֶיךָ אֶת תְּהוֹם וְאֶמְנַע נְהִרֹתֶיהָ וַיִּכְלְאוּ מֵיִם רַבִּים: (יחזקאל לא, טו)

וארבעת הנותרים יצאו מפאת צפון אל הים שנים אל ים סוף ושנים אל הים הגדול, והם נשפכים שמה ולא נשפכים אל השממה כדברי אנשים. וגם שבעה איים גדולים ראיתי בים שנים בארץ וחמישה בים הגדול. ולאחר שראיתי את הנהרות הגדולים ואבוא אל מקום החושך הגדול ואל מקום אשר כל בשר יגיע. ואעבור אל מקום אשר שם בהו וארא שם מעשה נורא. וארא תהום עמוקה ובתוכה עמודי אש יורדים ואין מידה להם לגובה ולעומק. ומעבר לתהום ההיא ראיתי מקום ללא רקיע שמים ממעל לו ולא קרקע מוסדה מלמטה לו. לא היו מים עליו ולא עוף כי אם מקום שממה ונורא ואיום המראה שראיתי שם. שבעה כוכבי שמים גדולים כהרים קשורים יחדיו מלמעלה ובווערים באש. ואומר מה חטאתם כי נאסרו ועל מה הושלכו הנה ויאמר המלאך המקום הזה הוא קצה השמים והארץ והוא בית אסורים לכוכבים ולצבאות השמים [12]. והכוכבים המתגוללים באש המה הכוכבים אשר עברו מצוות ה' בתחילת עלותם כי לא באו בעתם, ויקצוף עליהם ויאסרם עד הזמן אשר תתם חטאתם בשנת מסתר [13].

[12] . צִדְקָתָךְ כְּהַרְרֵי אֵל מְשֻׁפָּטָךְ תִּהְיוּם רַבָּה: (תהלות לו, ז)

[13] . הֵן עַד יָרַח וְלֹא יֵאָהֵל וְכֹכָבִים לֹא יָכֹּנוּ בְּעֵינָיו: (איוב כה, ה) בזמן גלוי רק לה':
כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנֵת גְּאוּלִּי בָּאָה: (ישעיהו סג, ד)

ברוך יהוה אלהים אלהי ישראל

עשה נפלאות לבדו:

וברוך שם כבודו לעולם

וימלא כבודו את כל הארץ

אמן ואמן

(תהלה עב, יח-יט)

ספר חנוך המאוחד והמבואר בכריכה קשה

יצא לאור וזמין לרכישה בארץ ישראל

באתר גודר פרץ

וזמין בכריכה רכה לקוראי עברית בכל העולם

באמזון

"וכאשר יכתבו באמונה את כל דברי בלשונותיהם,
ולא ישנו ולא יחסרו מדברי את כל אשר העידותי בראשונה עליהם,
אז ידעתי סוד אחר,
כי ספרים ינתנו לצדיקים ולחכמים ללמוד בהם להיות לשמחה וליושר
ולחכמה רבה, ואז כל הצדיקים אשר למדו מהם את כל דרכי היושר
יאמינו בהם וישמחו בהם ויבואו על שכרם."

חנוך בן ירד

גודר
פרץ

ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם
וקרא לך גדר פרץ משיבב נתיבות לשבת:

www.goder-peretz.com